

torven er brændbar og kan anvendes i torvgasgeneratorer eller som raamateriale for torvbriketfabrikation. Foruten den fordel, at det materiale som tilsættes, ogsaa er torv, er metoden meget enkel og billig.

En baandpresse av dette system med 1 m. bredde og 15 m. tryklængde skal være istand til i 24 timer at presse 930 tons raatorv med 85—90 % vandgehalt ned til 60 % vandgehalt med et kraftforbruk av 25 ehk. og til øvrige apparater 10 ehk. Den nødvendige betjening er meget liten.

Saa vel metoden som de dertil hørende maskiner og apparater er patentert.

NORSK MYRARBEIDES ÆLDRE HISTORIE

VED INGENIØR BRYNJULF SCHMIDTNIELSEN*)

DE FLESTE STEDER, hvor myrarbeidets tidligste historie omtales, finder man den fremstilling, at Det Kongelige Selskap for Norges Vel er den institution, som først optok arbeidet for myrenes utnyttelse, at selskapet besluttet at gjøre et forsøk paa myr dyrkning og derved vise dennes mulighet og nytte samt i 1810 erhvervet Heimdalsmyrene-Ustmyren ved Trondhjem til eiendom. Videre at Videnskapselskapet i Trondhjem senere optok spørsmålet og da maatte erhverve disse myrer av Selskapet for Norges Vel. Denne fremstilling er nu sidst benyttet i oversigten over myrselskapets virksomhet 1902—12 i »Meddelelser« nr. 1 for 1913 og jeg finder det derfor at være paa sin plass at gi endel — mere foreløbige — opplysninger om disse spørsmåal.

Den nævnte fremstillingsmaate er nemlig fuldstændig feilagtig, ti spørsmålet om myrers utnyttelse, specielt opdyrkningen av Ustmyren-Heimdalsmyrene er av langt tidligere dato end stiftelsen av Selskapet for Norges Vel, likesom dette ikke var den institution, som gik i spidsen for arbeidet i 1810 og de følgende aar, eller dengang erhvervet nogen- som helst eiendoms- eller dispositionsret til disse myrer.

Den institution, som maa nævnes i første række, hvor det gjælder myrenes utnyttelse, er Det kongelige norske Videnskabers Selskab i Trondhjem. Selskapet stiftedes i 1760 og var i de første aar en ren videnskabelig institution, men allerede i sine av kongen konfirmerte

*) Denne artikel har av mangel paa plass maattet utstaa. Idet vi nu indtar den, er det med beklagelse vi maa meddele, at den unge og begavede forfatter, der har skrevet flere interessante artikler om myrsaken, avgik ved døden efter en operation 4 juli 1913, 27^{1/2} aar gammel. Nærværende artikel indeholder opplysninger om tiden for omkring 100 aar siden, som ogsaa har betydning for nutiden. Vi er forvisset om, at hvis forfatteren hadde faat leve, vilde vi ogsaa kunde ventet meget mer fra ham.

statutter fra 1767 fik det ved siden av karakteren av et landhusholdningsselskap med utprægede økonomiske formaal. Denne blandede virksomhet vedvarte i det følgende hundrebaar, og var selvsagt ikke til selskaps fordél, idet dets arbeide derved ofte fik et visst dillettantmæssig præg. At der imidlertid i denne periode utrettedes ikke saa ganske litet til fremme av landbruk, haandverk og industri m. m. kan ikke forbisees og mange av de opgaver, som dels i senere tider er løst, dels endnu venter paa sin løsning, har selskapet paa et meget tidlig tidspunkt behandlet og efter evne søkt at løse. Og hertil hører ogsaa myrsaken.

I aarene 1772—1848 utstedte selskapet aarlig sine saakaldte »Præmieæskninger«, d. v. s. der opstillet en række præmier og belønninger for landbruk, industri m. m. I trykte plakater oplystes hvad selskapet belønnet, og det øvet derved en saavel direkte som indirekte ansporende virksomhet. Den 14de februar 1774 utstedtes selskaps 3dje præmieæskning og man finder her:

»30 Rdlr. for den Bonde, som i dette Aar 1774 mest forbedrer og udvider sin Jord, være sig ved Oprydning, Nylands Opbrydelse, *Moratsers Udtørrelse og Grofters Optagelse*«. *)

Denne belønning gjentages i en række av aar, idet beløpet kun nedsættes til 20 rdlr. og gjøres gjældende for saavel det søndenfjeldske som det nordenfjeldske. Men allerede ved den første præmieutdeling 29de januar 1773 finder man, at av de 3 belønninger, som er utdelt til bønder for fortjeneste av akertyrkningen er de 2 tildelt for speciel uttapping og opdyrkning av myr.

Jeg skal her gjengi nogen av de følgende aars præmieæskninger. For de fleste gjælder, at de er gjentat i samme eller lignende form i flere aar.

»10 Rdlr. for den, som i Aaret 1783 ved Søkanterne, hvor Brænde fattes, optager mest forsynlig og nyttig Tørveskiær; især om han tillige opfylder de forrige Huller og Sumper til at blive frugtbar Jord!« [1783].

»10 Rdlr. for den, som i Aaret 1784, enten paa Oust-Myhren, eller ved Søkanterne, hvor Brænde fattes, optager mest forsynlig og nyttig Tørveskiær og bestandig tildækker samme med den øverste Torv, for at befordre Vexten.« [1784].

«— — — og bestandig tildækker Graven med den øverste udelige Torv, for derved at forøge Torvbundens Vext, eller og gjøre Grunden nyttig for andre Vexter 10 Rdr.» [1785].

»En ligesaadan Premie af 10 Rdr. udsettes speciel for Tørveskiær i Røraases Distrikt, til at spare Brændsel, som der falder kostbar.« [1787].

»10 Rdr. for nyttigste Tørveskiær i Røraases Distrikt, hvor Brænde fattes, og hvorved Graven maae tildækkes med den øverste udelige

*) Uthævet her.

Torv, for at befordre Torvens hastigere Vext for følgende Tider.» [1788. Gjentat i en række av aar.]

»10 Rdlr. for den Bonde, som enten paa Oustmyren eller ved Søkanterne og i skovløse Distrikter optager mest forsynlig Torveskjær, og bestandig tildækker den med den øverste udelige Torv, for derved at befordre Torvbundens Væxt, eller paa anden Maade gjør Grunden og store sumpige Myrer nyttige for andre Væxter, ved at optage Torven i lange og dybe Grøfter, hvorved det kolde og sure Myrvand afledes.« [1793].

»10 Rdlr. for den Bonde, som istandsætter sin Udmark ved at udtappe Myrer — — —.« [1795].

»10 Rdlr. for den Bonde, som enten paa Oustmyren eller i skovløse Distrikter optager den mest forsynlige Torveskiær, bedækker den øverste udelige [!] Torv til Torvbundens bedre Vext, afleder det kolde og suure Myrvand ved lange og dybe Grøfter, og indfører hertil Byen den største Mængde, og afsætter den for de billigste Priser.« [1798].

»For den, som graver, og benytter eller sælger, Brændetorv i de Boigder, hvor den ikke bruges, dog ikke mindre end 6000 Tørv, 6 Rdlr.« [1811].

»For den, der, efterat have udtørret forhen udelig Myr, afbrænder Jordskorpen til en Dybde af i det mindste $\frac{1}{2}$ Alen, og saaledes gjør den brugbar til Ager- eller Engbund ved at besaae den med tjenlige Græsarter, udsættes en Præmie fra 5 til 20 Spdl. Den mindste Strækning, der kan komme i Betragtning, er 5 Mælinger.« [1821].

Jeg har ikke nu anledning til at gaa ind paa spørgsmaalet om, hvilken virkning disse selskapers præmieæskninger direkte har hat paa bondens utnyttelse av hans myr eller paa hvad stadium myrarbeidet stod omkring 1800 og det ligger ogsaa utenfor denne korte artikels ramme. Men jeg maa yderligere nævne, at ritmester B. L. Krohg, (der senere blev Ustmyrarbeidets leder) stadig omtaler opdyrkningen av Ustmyren m. fl. myrer som et av de spørgsmaal, der jevnlig har været paa tale i tiden fra 1770 og utover, og at hans far generalveimester N. F. Krohg ved omlægningen av veien i 1772, saaledes at denne passerte Ustmyren, specielt hadde fremhævet det ønskelige i myrens opdyrkning. Og likeledes maa nævnes, at Videnskapsselskapet i 1776 tildelte Anders Kattem av Melhus 15 rdlr. »for Oust Myhrens Opbyrdelse«.

Et av de første legater som blandt andet ogsaa tager sigte paa myrarbeidet, har man i denne tid fra Trondhjem, idet Trondhjems katedralskoles rektor *Kleist* som døde i 1781, i sit testamente bestemte at hans efterladte formue skal henfalde til »Publici Nytte« d. v. s. han oprettet et arbeidshus og gav anvisning paa en række arbeider hovedsagelig av landøkonomisk art, som legatet skulde virke for, naar det blev tilstrækkelig stort. Heriblandt var ogsaa: »— — — at Myrer og Moradser opdiges og gjøres brugbare«.

Den 9de juli 1810 stiftedes Trondhjems Distriktskommission, som var tilknyttet Selskapet for Norges Vel. Kommissionens første arbeide var at opta spørmaalet om Heimdalsmyrenes utnyttelse. Og saken fremmedes saa raskt, at man allerede den 30te august hadde alle formalia med myrenes eiere i orden. Det dokument, som opsattes, gik ut paa, at eierne under visse bestemte forutsætninger stillet sin eiendom til disposition for det offentlige til opdyrkning, saaledes at eierne igjen overtok de opdyrkede arealer. *Det maa uttrykkelig pointeres, at dette ikke var en overdragelse til nogensomhelst institution, men kun en stillen til disposition for det offentlige og at dokumentet aldrig fik den ringeste betydning for myrenes eiendomsforhold.* Naar der saaledes anføres, at Selskapet for Norges Vel erhvervet myrene eller endel av disse til eiendom er dette fuldstændig feilagtig. Distriktskommissionen avgav en betænkning med forslag om arbeidets utførelse og da kommissionen var tilknyttet Selskapet for Norges Vel blev denne oversendt selskapet for at dette skulle bringe saken videre frem til statsmyndighetene. Da jeg tidligere utførlig har behandlet den videre utvikling av Heimdalsmyrenes skjæbne*) skal jeg kun nævne, at myrene i 1813 blev opmaalt av major Michael Smith og i 1815 boret og undersøkt av Naucler. Det er i disse aar Selskapet for Norges Vel optræder med saken for det offentlige, da selskapet var den institution, som hadde forbindelser opad og utad, men dette er kun en formidling av Distriktskommissionens arbeide, da denne ikke selv hadde magt eller anledning til at bringe den sak den hadde optat direkte frem for statsmagterne. Og det er paa grundlag av denne korte anden haands befatning med spørmaalet, at historien om Selskapet for Norges Vel som det norske myrarbeides skaper har dannet sig. Dermed være ikke sagt, at det ikke har indlagt sig fortjeneste av den samme sak.

Man vil av hvad jeg foran har citert se, at spørmaalet myrutnyttelse — utnyttelse av Heimdalsmyrene—Ustmyren — har ligget og gjæret i tiden, at det har været et brændende spørmaal heroppe i Trondhjem i en række av aar, og at Distriktskommissionens optagelse av saken i 1810 har været den naturlige utløsning, den selvfølgelige konsekvens av tidligere arbeider, som har hat sit ophav i Trondhjem.

Distriktskommissionens og dermed Selskapet for Norges Vels befatning med Heimdalsmyrene sluttet med Nauclers undersøkelse i 1815 og dyrkningsspørmaalet var, naar undtages planlæggelser, ikke kommet sin løsning et hanefjed nærmere. Det var den mand, som synes at ha været den mest interesserte for myr dyrkning og som var Distriktskommissionens formand, professor Christian Krohg, forbeholdt at bringe saken videre. I 1825 bragte nemlig Krohg den frem i Videnskaps-selskapet, og resultatet blev dettes paabegyndelse av arbeidet paa Ustmyren i 1827. Det første spørmaal var da at sikre sig den nødvendige dispositionsret over myrene, ti kontrakten av 1810 var som sagt

*) Forf.s: Heimdalsmyrene ved Trondhjem. Opdyrkingen av Ustmyren. Kr.a 1912.

kun en haandgivelse, hvis forutsætninger var brystne. Ved tinglæst kontrakt av 28de december 1826 fik Videnskapsselskapet en lignende dispositionsret over alle Heimdalsmyrer *av de omboende bønder*, men først i 1828 erhvervet det paa samme maate Ustmyren til eiendom. Den videre gang blev at Det Trondhjemske Landhusholdningsselskab i 1834 kjøpte myren av Videnskapsselskapet og at den saa i 1840 tilfaldt Selskapet for Norges Vel ved landhusholdningsselskapets indgaaen og fordi dette var tilknyttet Selskapet Først fra dette tidspunkt faar Selskapet for Norges Vel nogen direkte befatning med Ustmyren og selskapets opdyrkningsarbeide begyndte som bekjendt i 1844.

Videnskapsselskapets arbeide paa Ustmyren i 1827 og de følgende aar kan der være delte meninger om, men hvad der ikke kan motsiges er, at det derved blev den institution, som tok det første maalbevisste skridt til myrproblemets løsning ved selv at ta fat paa en myr og nedlægge en kapital, som efter tid og forhold var ikke ringe. Og likeledes at Videnskapsselskapets arbeide i 1827 var kun en direkte fortsættelse av det førstehaands initiativ som det tidligere hadde utvist i dette spørsmaal.

Arbeidet med Heimdalsmyrene og opdyrkningen av Ustmyren er som bekjendt moderforetagendet for norsk myrdyrkning. Jeg har her søkt at fremholde hoveddragene av arbeidets forhistorie og utvikling og haaber derved at bidra til, at man for fremtiden vil gi den rette institution den rette plads i myrarbeidets historie.

Trondhjem 8de april 1913.

NYE MEDLEMMER.

Livsvarige:

Bergingenfør. Rolf Marstrander, Montevideo, Uruguay.

Aarsbetalende:

Gaardbruker og stortingsmand Finn Blakstad, Blaker.

Agronom A. K. Eckerbom, Helsingborg, Sverige.

Landbrukslærer Olav Fjærli, Brunsnæs pr. Kristiansund N.

Forsøksgaarden. Forus pr. Stavanger.

O. I. Lundgaard, Midtskogen.

Gaardbruker Simon J. E. Mikalsen, Evenskjær.

Gaardbruker N. P. Odberg, Berg pr. Aarnes.

Agent T. D. Thorstenson, Risør.

Gaardbruker Halvor Young, Stubberud, Ø. Aker.
